

GÖTEBORGS UNIVERSITET
STATSVETENSKAPLIGA INSTITUTIONEN

Ideologiska skiljelinjer

Maria Oskarson
Statsvetenskapliga institutionen
Göteborgs universitet

Presentation vid Arbetarrörelsens forskarnätverks konferens
7/12 2010 om socialdemokratin, samhällsutvecklingen och
medborgarnas värderingar i ljuset av valet 2010

- Under senare år har en hel del forskning runt om i Europa ägnats frågan om ideologiska skiljelinjer vid sidan av den etablerade vänster-högerdimensionen, och hur olika sociala grupper förhåller sig till dessa. Bland annat den framstående schweiziske forskaren Hans-Peter Kriesi och hans forskargrupp vid universitetet i Zürich har pekat på att vid sidan av den socioekonomiskt baserade vänster-högerdimensionen finns en ökad betydelse av en kulturellt baserad ideologisk dimension som ställer traditionella, nationella och kulturkonservativa värderingar mot libertarianska och toleranta^[1]. Han menar att den ekonomiska och kulturella globaliseringen som präglat de senaste decennierna lett till en ny social skiljelinje mellan dem som vinner på globaliseringen – välutbildade i tillväxtcentra som har stor möjlighet till rörlighet och global kommunikation, och dem som snarare förlorar på globaliseringen – de med lägre utbildning och konkurrenskraft, sämre möjligheter till rörlighet och mer lokal eller nationell förankring. Detta leder till en polarisering mellan olika sociala grupper längs båda dessa ideologiska dimensioner – vänster-höger och det som oftast kallas auktoritär-libertariansk, och som har med inställning till likhet kontra olikhet, och nationellt kontra internationellt, att göra.
- En sådan tvådimensionell ideologisk rymd ger stora utmaningar för de politiska partierna i att presentera tolkningar och artikulera handlingsalternativ. Politiska partier tillsammans med olika typer av intresseorganisationer har en viktig uppgift att formulera politik som å ena sidan fångar upp medborgarnas prioriteringar, åsikter och värderingar och å andra sidan sätter in dem i ett politiskt sammanhang och på så vis tolkar och omtolkar dem. Väljarnas politiska preferenser förändras till följd av sociala förändringar som ligger utanför partiernas kontroll. Men om, och i så fall på vilket sätt, dessa förändringar ska få politiska konsekvenser beror på hur de mobiliseras av de politiska organisationerna.
- ^[1] Hanspeter Kriesi m fl: West European Politics in the Age of Globalization (2008) Cambridge: Cambridge University Press

- En förändrad ideologisk konfliktrymd kan innebära förändrade allianser mellan väljargrupper och partier, likväl som utrymme för nya partier och för missnöje och passivitet. I en situation då nya ideologiska dimensioner aktualiseras bland väljarna kan partierna såväl mobilisera som alienera väljare.
- Jag presenterar mot denna bakgrund en bild av ideologiska orienteringar bland svenskar i olika sociala grupper. Mitt fokus här ligger inte på förändringar utan på förhållanden under hösten 2008 då jag tillsammans med några forskarkollegor genomförde en speciell enkätundersökning som fokuserade på just detta.^[1] Undersökningen genomfördes i samarbete med SOM-institutet och besvarades av knappt 2 500 personer.
- Vi konstruerade två olika skalor som vi menar något sånär återspeglar de ideologiska dimensioner som tidigare forskning ringat in. Det är dels den traditionella socio-ekonomiska vänster-högerdimensionen som handlar om sådant som offentlig sektor, privatiseringar och villkor i arbetslivet. Den andra ideologiska dimensionen ringas här in med frågor om brottstraff, homosexuellas rättigheter, abort och multikulturalism.
- I den följande presentationen illustreras hur olika sociala grupper placerar sig längs dessa båda skalor. Jag vill här poängtera att det är relationerna mellan olika gruppers medelvärden som är det vi bör fokusera på, inte de absoluta skalvärdena. Skalvärden hänger samman med exakt hur man konstruerar skalor och vilka frågor som läggs till grund för dem. Däremot är relationen mellan olika grupper mindre beroende av exakt hur skalorna konstruerats. Jag presenterar också det enkla sambandsmättet eta som anger sambandets styrka mellan 0 och 1.
- ^[1] Ytterligare analyser från denna undersökning presenteras i Maria Oskarson, Mattias Bengtsson och Tomas Berglund (red): En fråga om klass – levnadsförhållanden, livsstil, politik (2010) Malmö: Libers förlag
[

- Den bild av ideologiska skiljelinjer i Sverige som framkommer återspeglar ett tämligen splittrat Sverige, och splittringen handlar inte endast om vänster och höger utan följer båda dimensionerna. Det vi traditionellt tänker på som arbetarklass återfinns i huvudsak till vänster och mot den auktoritära polen, och detsamma gäller dem utanför arbetsmarknaden och dem med en svagare ekonomi. Ekonomiskt välbeställda i den urbana medelklassen återfinns i betydligt högre utsträckning närmare den libertarianska polen, och i de flesta fall också till höger på denna traditionella vänsterhögerskala. Utifrån den tidigare forskningen kan vi förstå denna polarisering som en följd av de samhällsförändringar som präglat Sverige, liksom de flesta andra länder i Europa, och som har lett till ökade socio-ekonomiska och kulturella klyftor. En tämligen etablerad slutsats inom forskningen är att minskad polarisering i partisystemet mellan vänster och höger och elitkonsensus om dagordning och lösningar ger ett ökat utrymme för den alternativa dimensionen. Inom den urbana medelklassen tenderar denna förskjutning främst ske i libertariansk riktning, vilket då också är vad som får mest genomslag i den allmänna debatten och i medierna. Detta i sin tur riskerar öka avståndet till andra grupper som inte delar de libertarianska värderingarna, och kan därmed bryta upp de allianser som tidigare funnits längs vänster-högerdimensionen. I ett sådant läge finns ett ökat utrymme för kortsiktiga egenintressen liksom för nya partier, men också för allmänt främlingskap och passivitet.

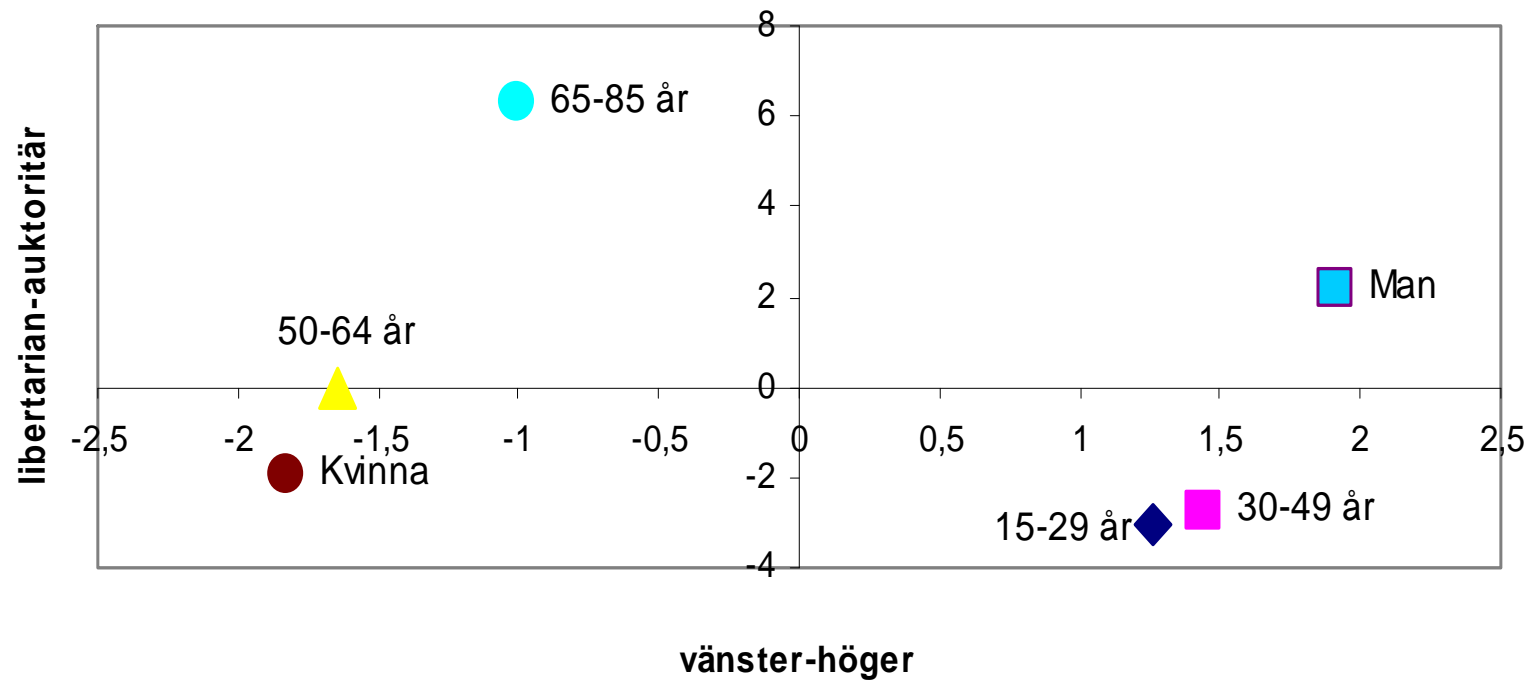

Två ideologiska dimensioner	Vänster- Höger	Libertarian- Auktoritär
Minska offentlig sektor	-0,63	0,28
Höja arbetslöshetsersättningen (a-kassan)	0,54	0,05
Satsa på ett samhälle med minskade inkomstskillnader	0,71	0,08
Förhindra företag med vinstsyfte att driva sjukhus	0,60	0,00
Förändra anställningsskyddet så att företagen lättare kan säga upp anställda	-0,70	0,04
Införa sextimmars arbetsdag	0,53	0,06
Sälja statliga bolag som bedriver affärsverksamhet	-0,59	0,09
Ta emot färre flyktingar i Sverige	-0,04	0,73
Införa dödsstraff för mord	-0,01	0,62
Ge homosexuella rätt att ingå äktenskap	0,05	-0,58
Begränsa rätten till fri abort	-0,03	0,49
Satsa på ett samhälle som slår vakt om svenska traditioner och värden	0,09	0,73
<i>Egenvärde (icke-roterad lösning)</i>	2,713	2,086
<i>Andel förklarad varians (roterad lösning)</i>	22,3%	17,7%

Kommentar: Komponentanalys (PCA). Varimax-roterade laddningar (n=2095).

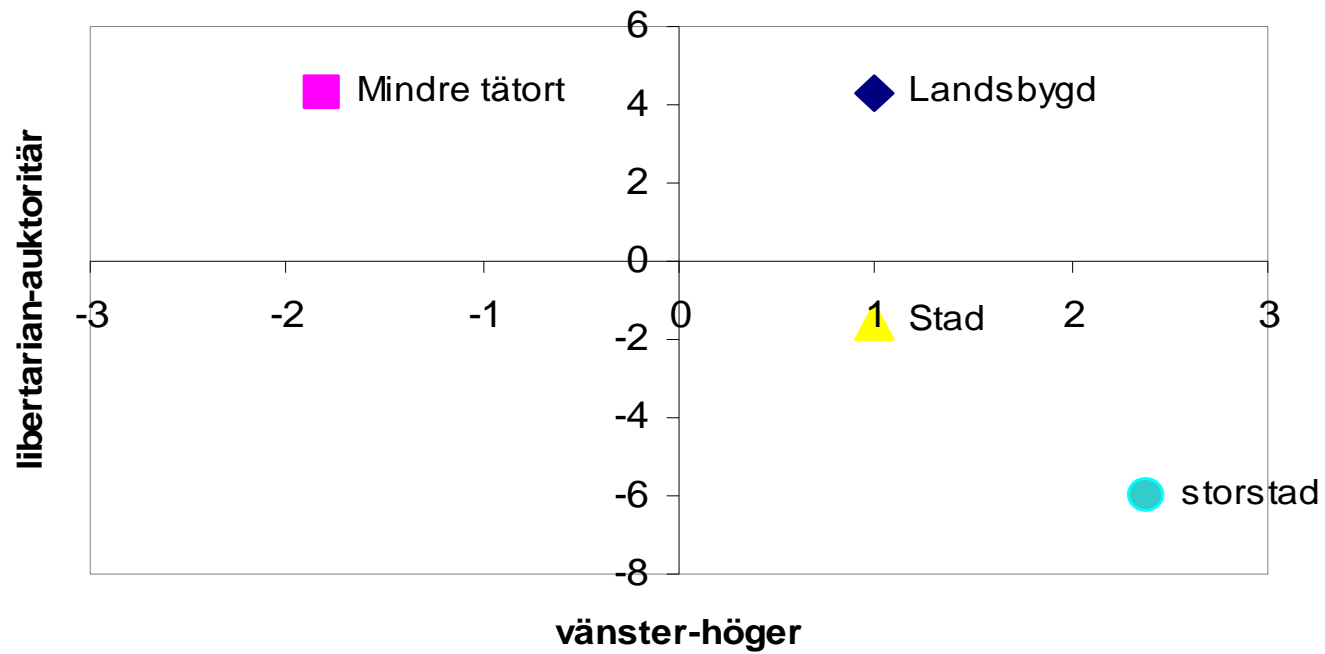

Ålder (eta 0,08 / 0,18)
Kön (eta 0,1 / 0,1)

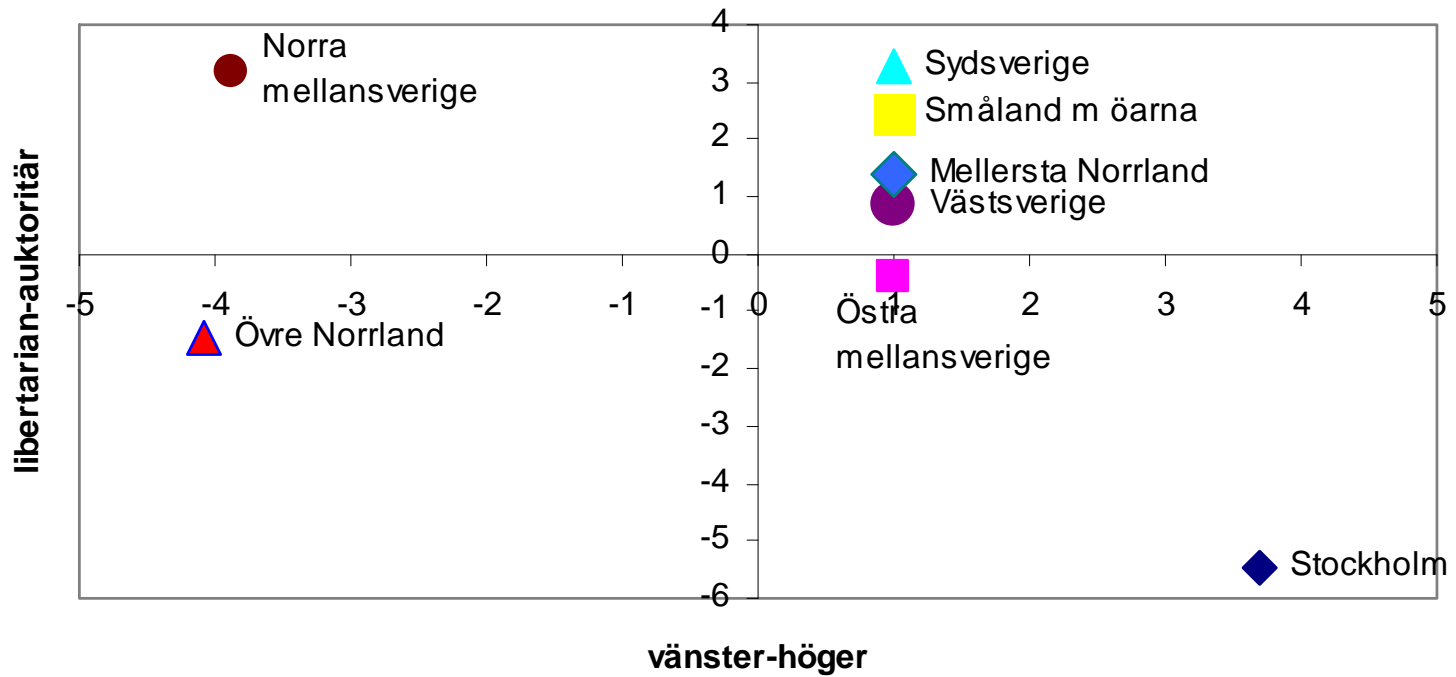

Stad-land (eta 0,08 / 0,19)

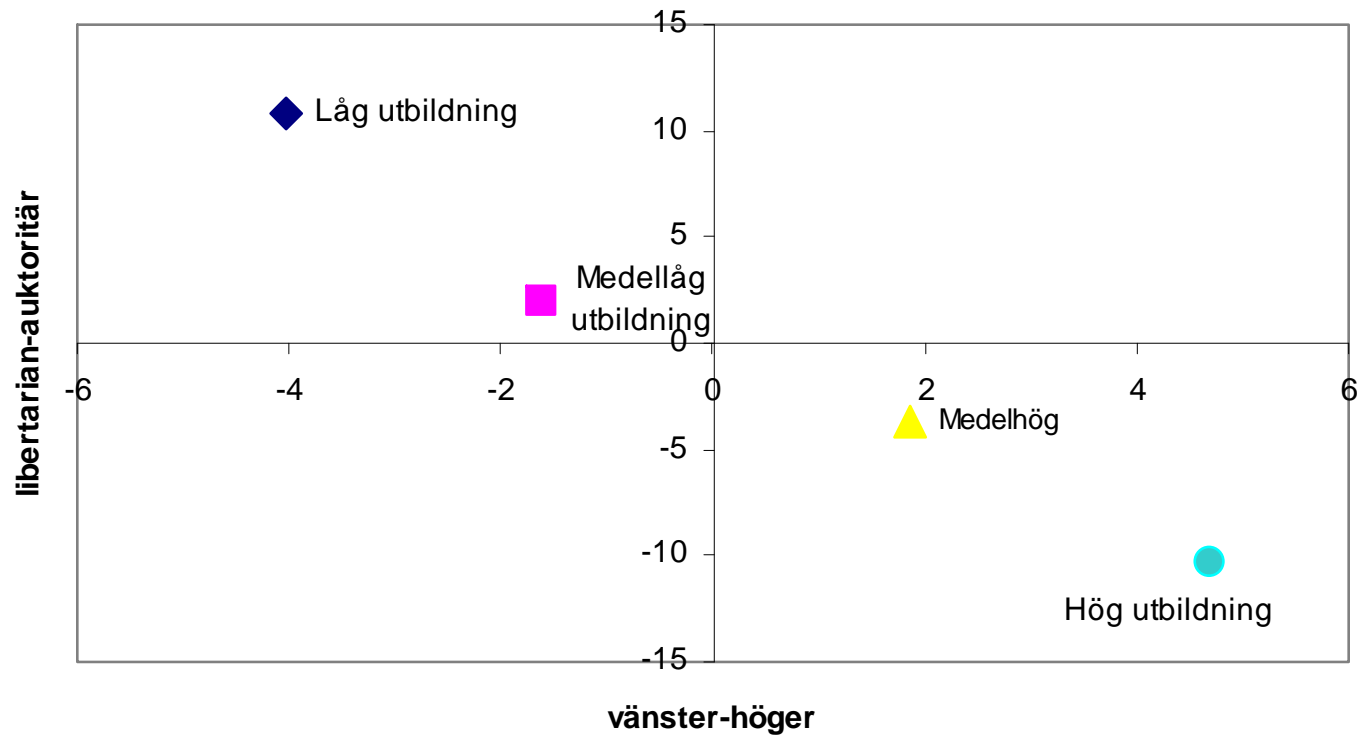

Region (eta 0,13 / 0,15)

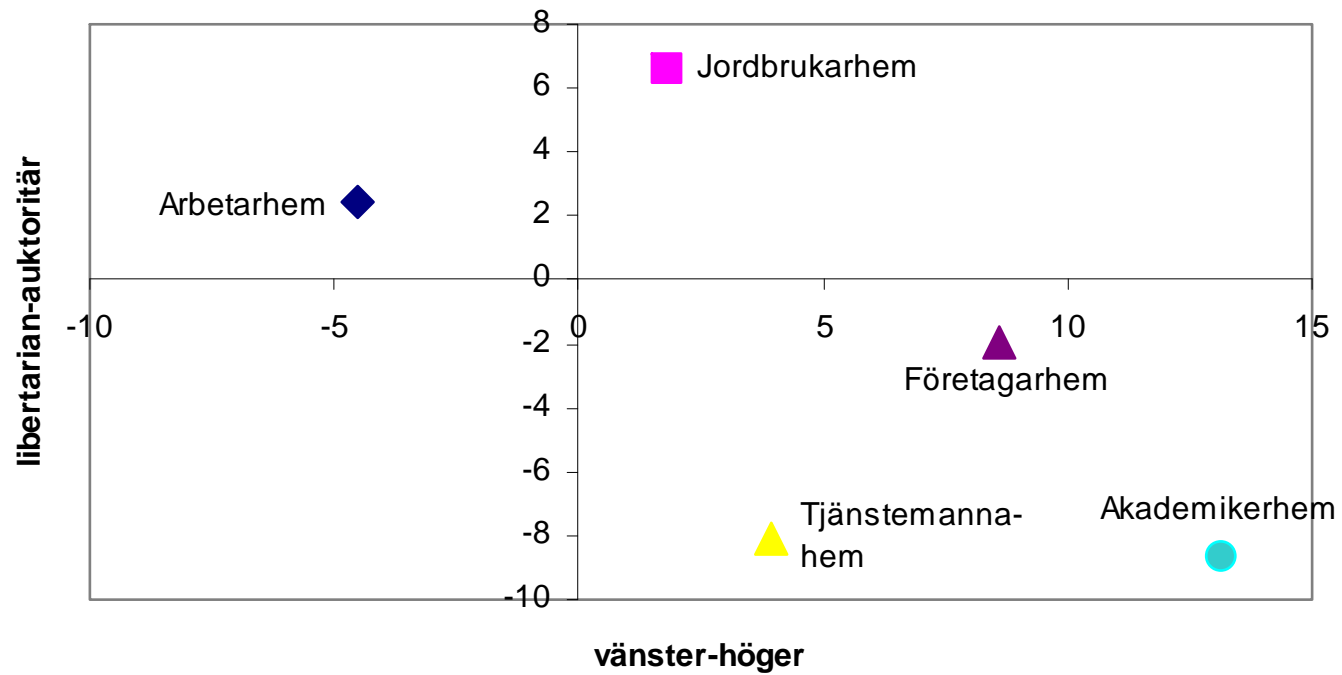

Utbildning (eta 0,18 / 0,37)

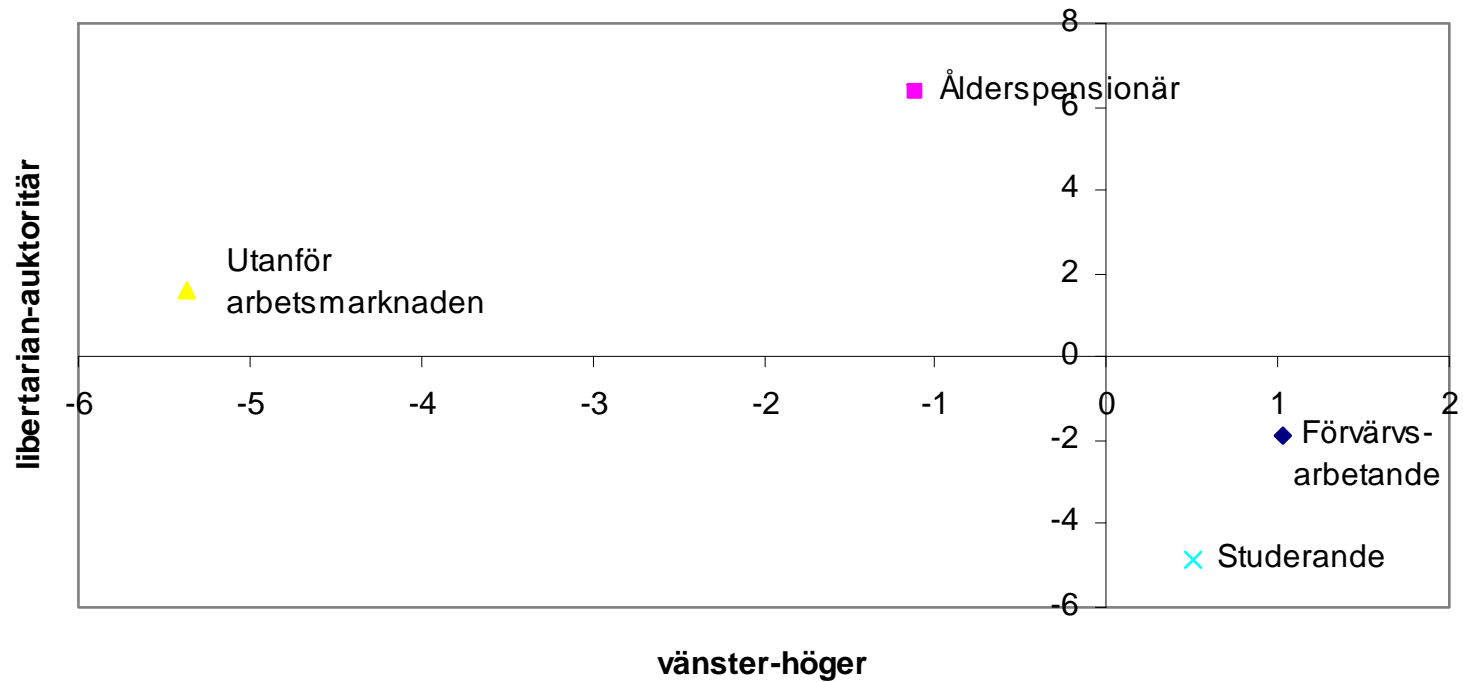

Uppväxthem (eta 0,30 / 0,25)

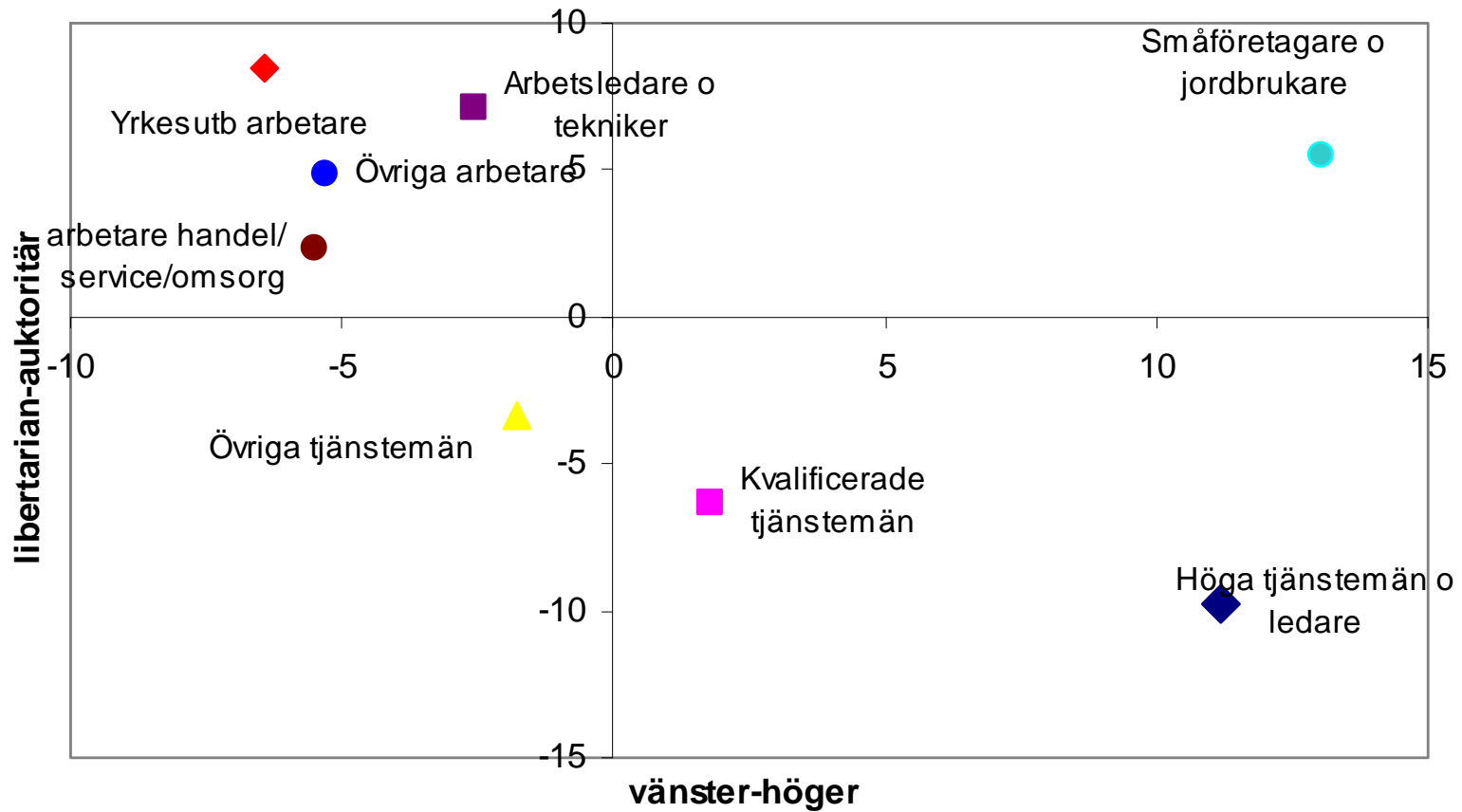

Förvärvsstatus (eta 0,1 / 0,19)

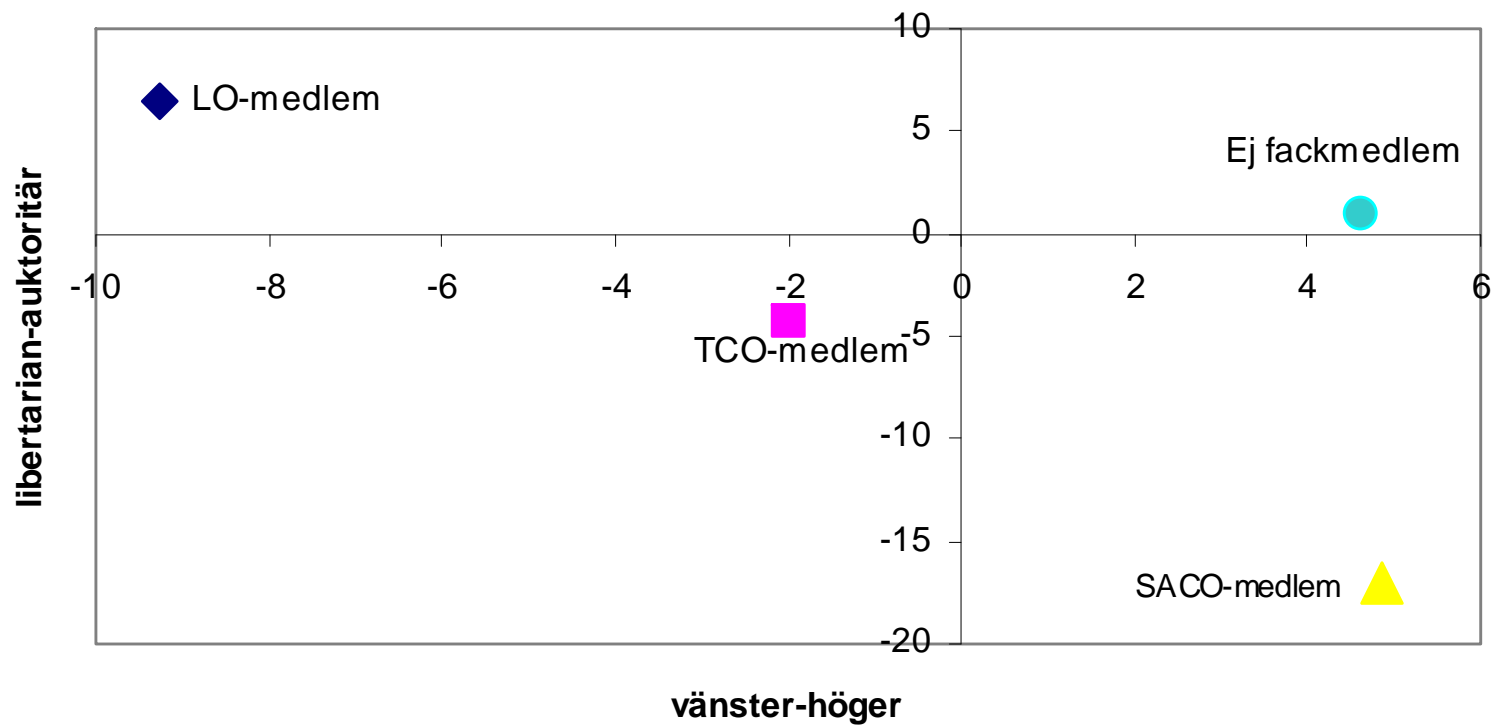

Klassposition (ESeK) (eta 0,43 / 0,28)

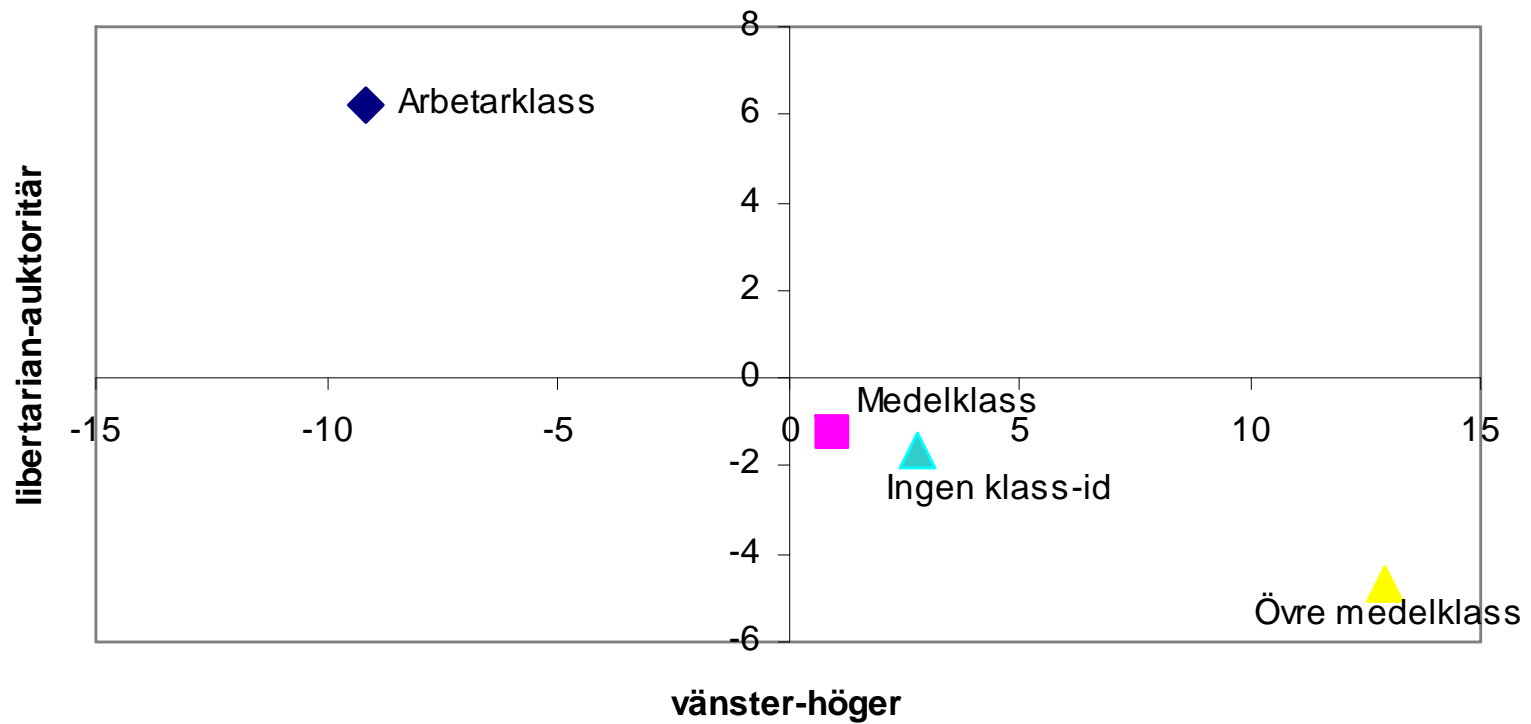

Fackligt medlemskap (eta 0,31 / ,031)

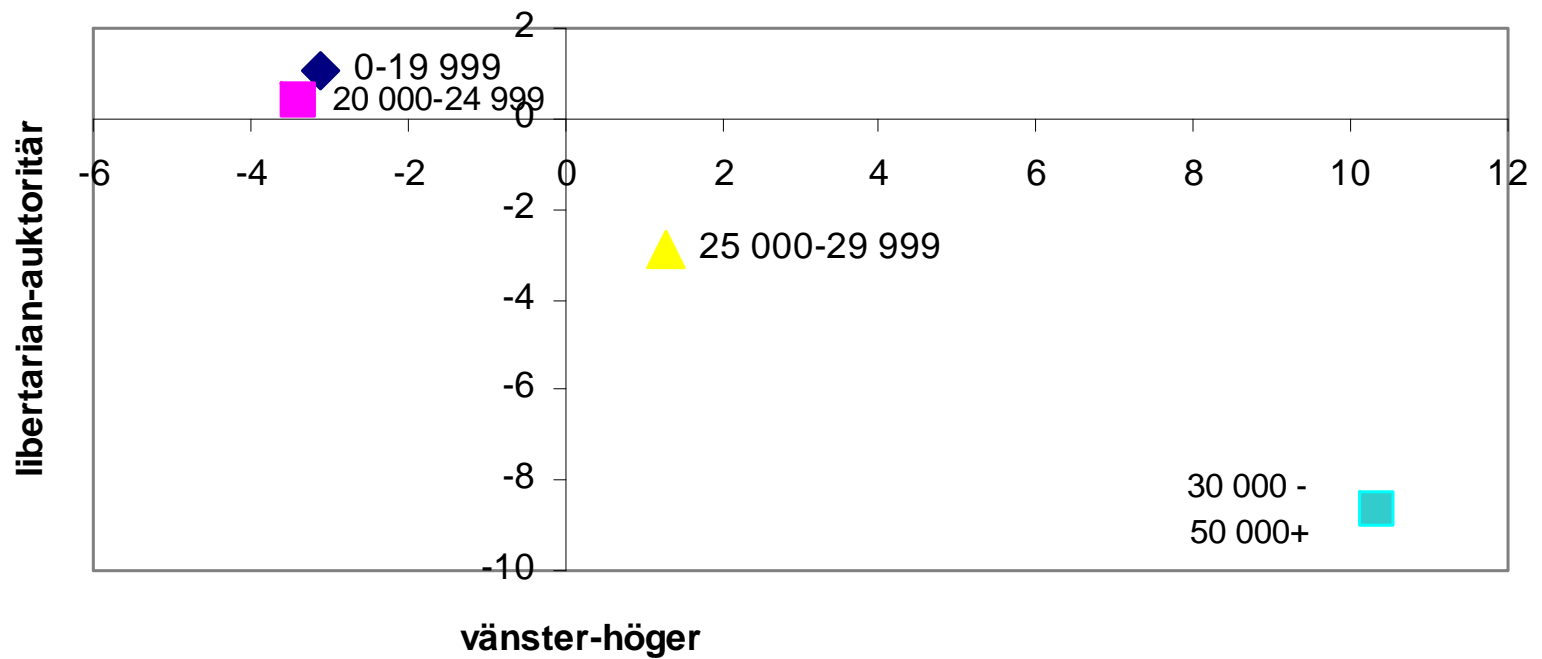

Klassidentifikation (eta 0,41 / 0,19)

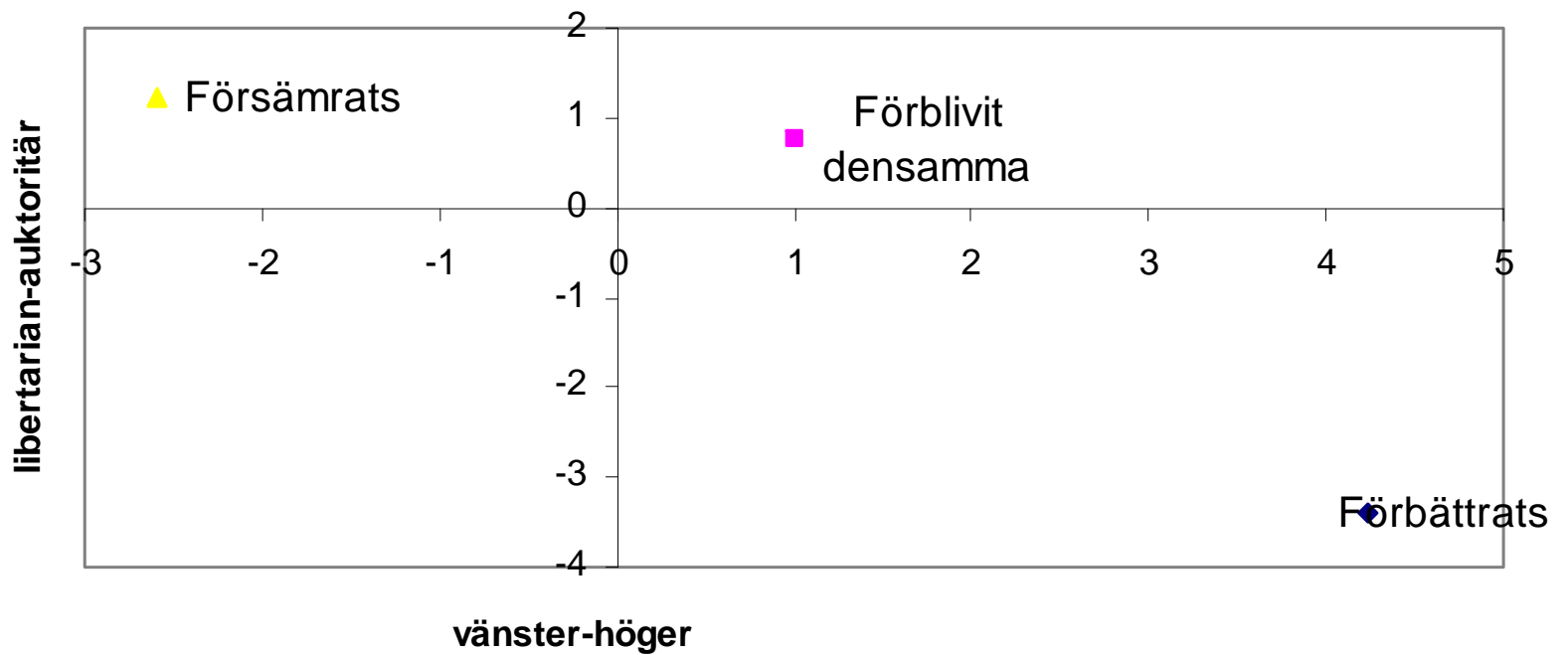

Månadsinkomst (eta 0,3 / 0,19)

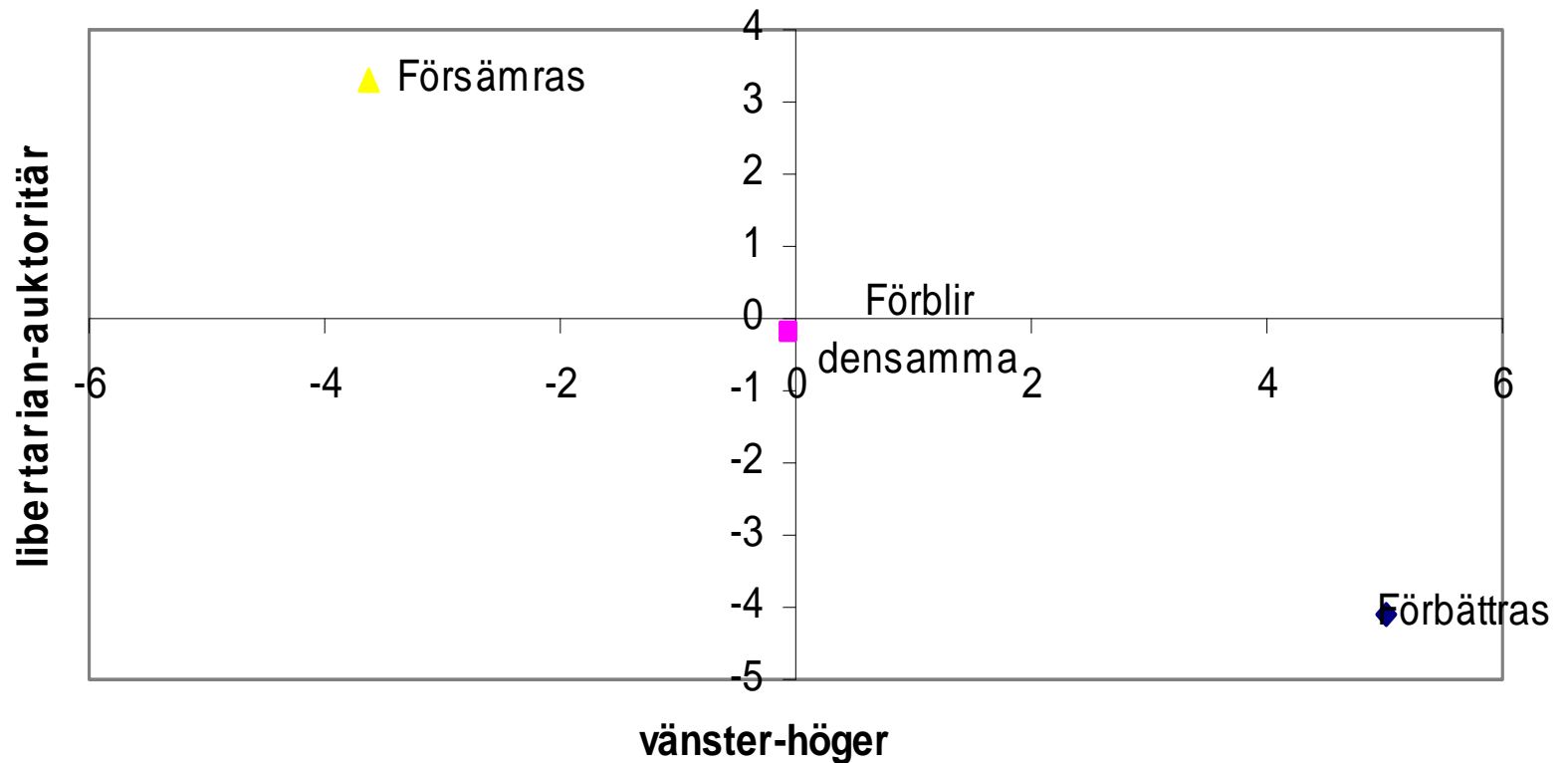

Egen ekonomi förändrats senaste 12 mån (eta 0,13 / 0,09)

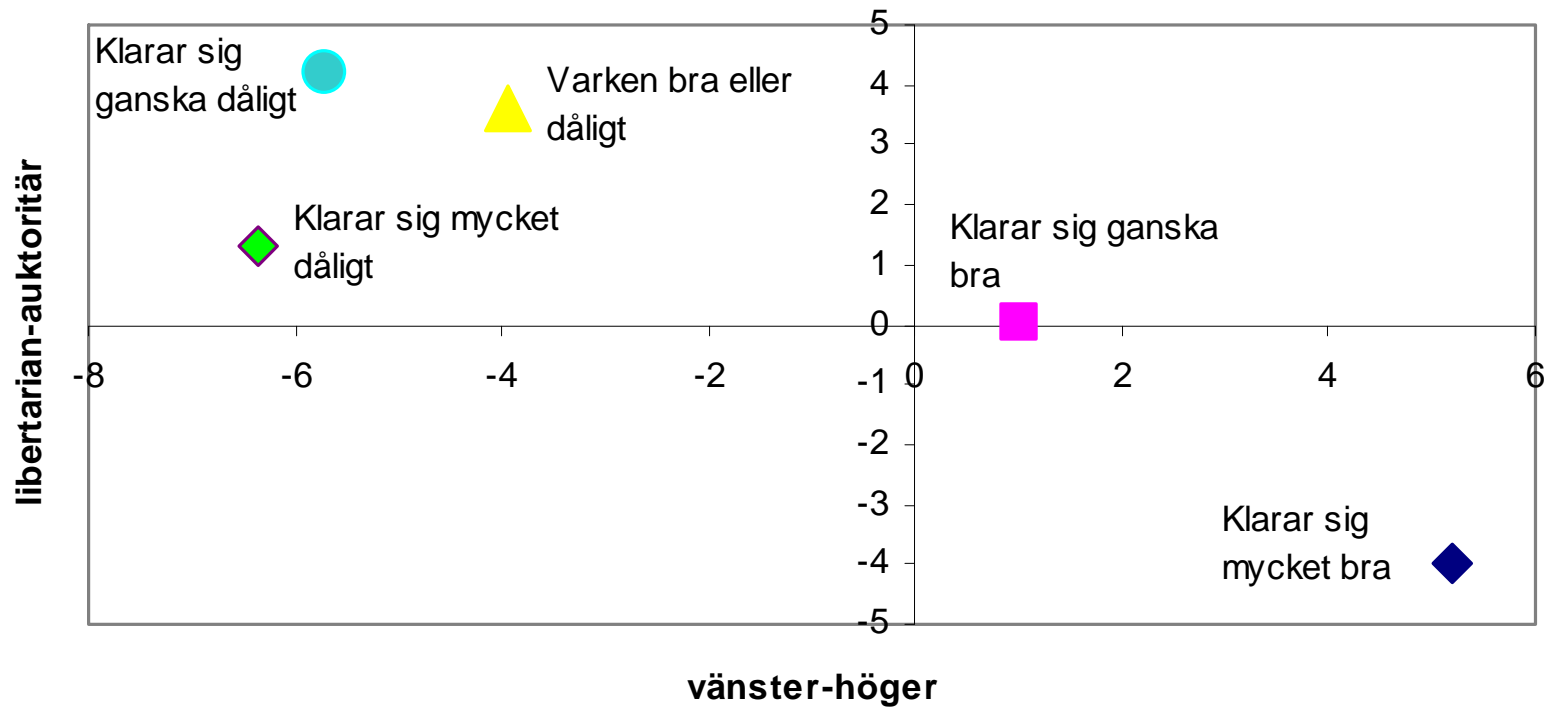

Hur egen ekonomi förväntas utvecklas kommande 12 mån (eta 0,15 / 0,11)

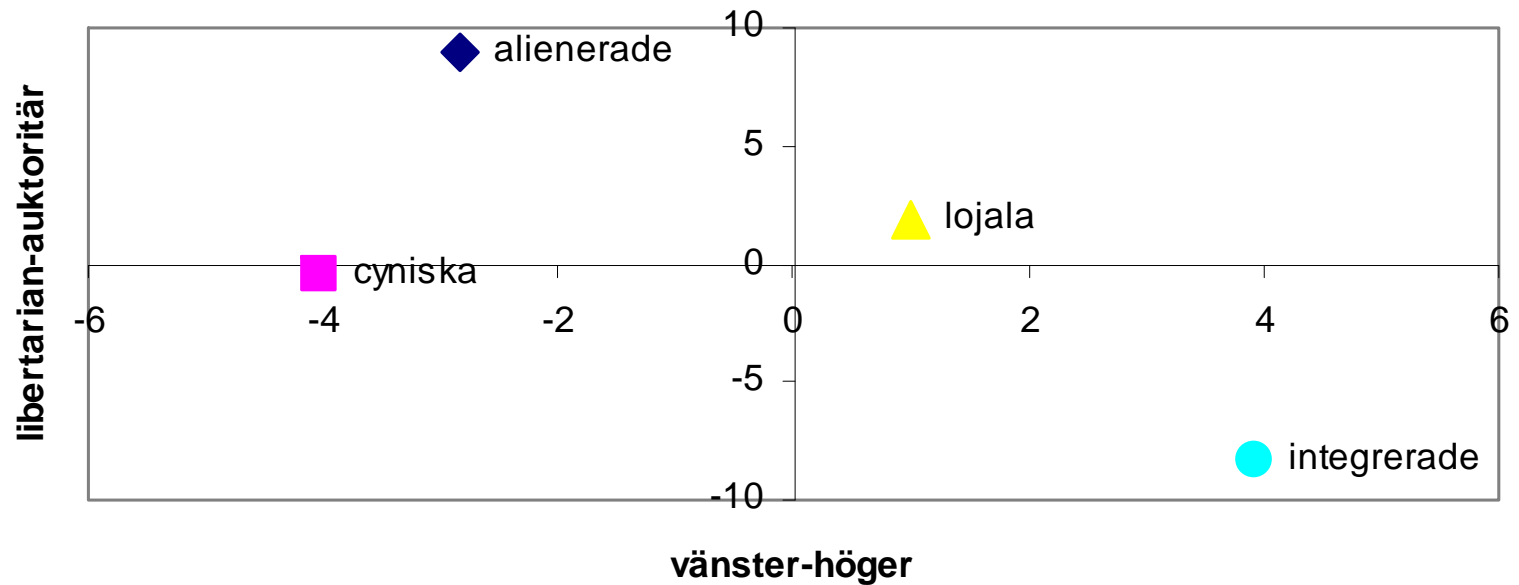

Bedömning av hushållets ekonomi (eta 0,20 / 0,14)

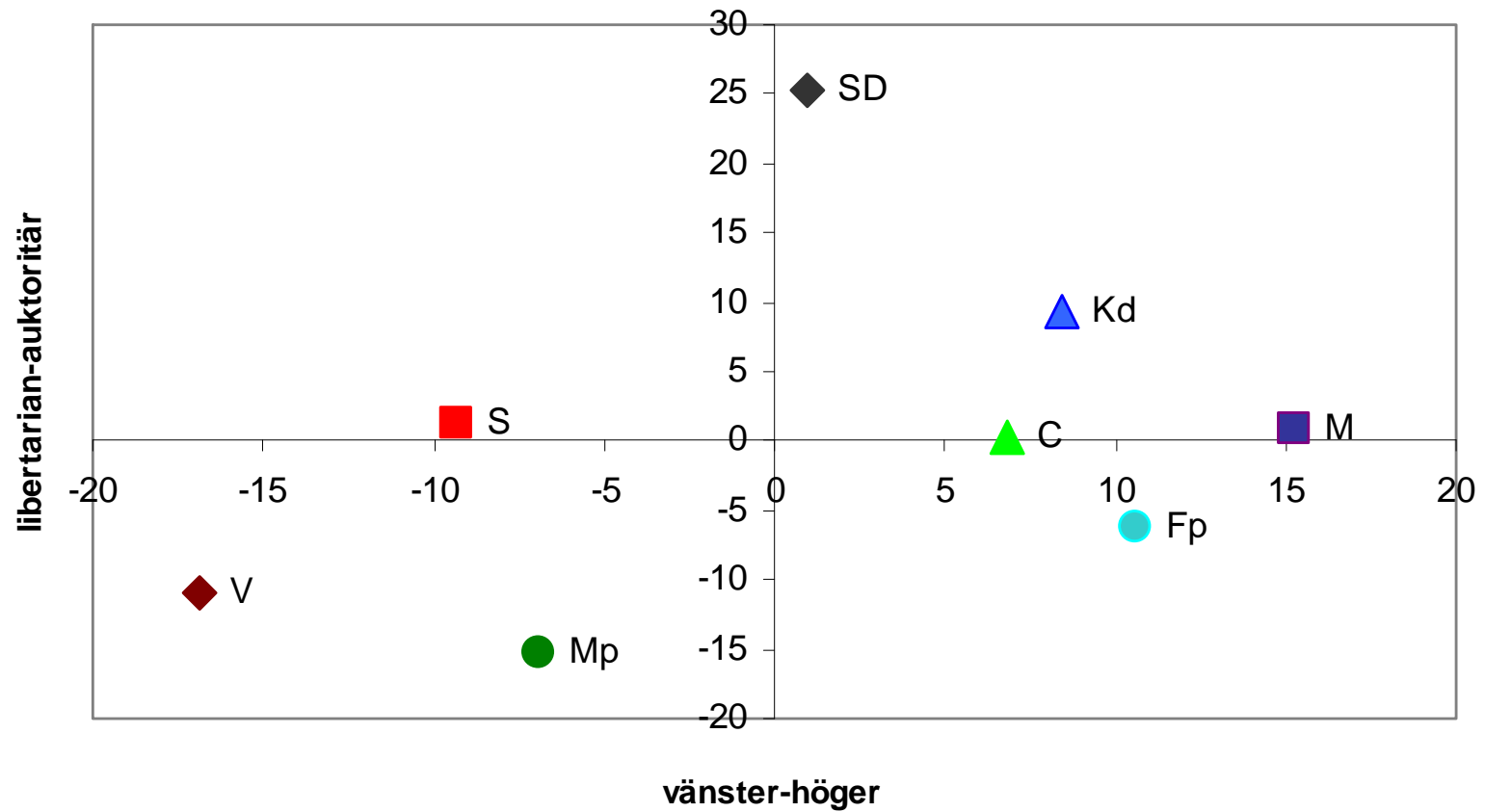

Förhållande till politik (eta 0,18 / 0,32)

Partisympati hösten 2008 (eta 0,61 / 0,40)

Förklaringar

- Globalisering har lett till ökade socio-ekonomiska och kulturella klyftor
- Elitkonsensus om dagordning och lösningar
- Minskad polarisering i partisystemet längs vänster-höger
- Främlingskap, kortsiktigt egenintresse, passivitet, populism

